

UTEMELJITVE

Stanje pred ustanovitvijo ACS je narekovalo paradigmatični premik

Prelomnica v 80-tih letih prejšnjega stoletja je bil sprejem **Zakona o usmerjenem izobraževanju (1980)**. Ta je opredelil 'enotnost sistema vzgoje in izobraževanja otrok, mladine in odraslih' ter onemogočil izvajanje formalnega izobraževanja odraslih (IO) v drugih zavodih in organizacijah. Rezultat »pošolanja« IO je bil drastično zmanjšanje vključenosti odraslih v formalne šolske programe od okoli 20.000 udeležencev na 3.300.

Zakon je prav tako ukinil Sektor za izobraževanje odraslih na Zavodu za šolstvo, ki je deloval kot center raziskovalnega in razvojnega andragoškega dela, usposabljanja in založniške dejavnosti. Število zaposlenih se je skrčilo iz 11 na samo 1.

Vse bolj se je kazala tudi **potreba po paradigmatičnem premiku** od formalnega izobraževanja odraslih do neformalnega in informalnega ter od izobraževanja za pridobivanje znanja in poklicnega usposabljanja do učenja za osebni razvoj ter ustvarjalno sožitje v skupnostih ('4 stebri učenja' po Delorsu, 1996). Posebno pozornost so vse bolj terjale ranljive ciljne skupine – manj izobraženi, brezposelni, priseljenci, osipniki, starejši, osebe s posebnimi potrebami in drugi.

Stanje in rezultati na področju izobraževanja odraslih ter argumenti strokovne javnosti so prepričali politiko o nujnosti celovitega sistemskega pristopa k razvoju izobraževanja odraslih, ki bi ga vodil nacionalni razvojno-raziskovalni zavod. Tako je Vlada RS decembra 1991 ustanovila ACS, ki je dobil tudi pravno umestitev v sistem vzgoje in izobraževanja z novo sistemsko zakonodajo 1996 (ZOFVI in ZIO).

V napovedi, objavljeni v dokumentu *Uravnoteženje javnih financ, Izhodišče za pripravo rebalansa proračuna za leto 2012*, o združevanju javnih zavodov na področju izobraževanja (ref. 160), **slutimo nevarnost, da se stanje izpred dvajsetih let ponovi**. Iz izkušenj si upamo trditi, da bi bili srednje- in dolgoročni učinki

- ponovnega združevanja področij in ustanov ter
 - zoženega pogleda na izobraževanje odraslih (na primer enačenje s poklicnim izobraževanjem)
- tvegani za nadaljnji obstoj in razvoj izobraževanja odraslih pa tudi za blagostanje družbe kot celote.

Zakaj Slovenija potrebuje Andragoški center Slovenije?

Izobraževanje odraslih je **kompleksno in celovito področje**, saj posega na področje celotne **vertikale formalnega izobraževanja** (razsežnost 'life-long') pa tudi na vse vidike življenja (razsežnost 'life-wide'), torej na področje **splošnega neformalnega učenja**. Zato ga je potrebno obravnavati celovito in ne parcialno po posameznih področjih ali podsistemih.

V Sloveniji trenutno ni ustreznih institucij, ki bi ustrezno in kakovostno nadomestile Andragoški center Slovenije na temeljnih področjih, za katera je bil ustanovljen:

1. Raziskave in razvoj:

Vloge ACS na tem področju ne opravljajo niti fakultete (FF, PF, druge) niti raziskovalni inštituti (Pedagoški inštitut). Tako v temeljnih raziskavah (raziskovalci, strokovnjaki, mednarodno sodelovanje) kot v aplikativnih raziskavah (delo z omrežji izvajalcev) ter v razvojni dejavnosti smo nepogrešljivi partner. S svojimi kadri in zunanjimi sodelavci lahko izvedemo vse faze razvojnega ciklusa: preučevanje potreb, razvijanje pristopov, načrtovanje, uvajanje, spremljanje, vrednotenje in nadgradnja ter uvajanje sprememb.

- Imamo **odlične reference o izpeljanih nacionalnih in mednarodnih raziskavah** s področja participacije odraslih v izobraževanju odraslih, trga dela, zakonodaje, pismenosti, vseživljenjskega učenja, družbene vključenosti, učinkov neformalnega učenja in drugih tem s področja izobraževanja odraslih.
- Nudimo **podporo** pri razvoju sistema IO **za vodenje učinkovite politike**: priprava strokovnih podlag za Nacionalni program izobraževanja odraslih, spremljanje uresničevanja letnih programov in priprava strokovnih podlag za Nacionalni program izobraževanja odraslih 2011-2015.
- Izvajamo naloge z namenom **zviševanja ravni pismenosti** : priprava strokovnih podlag za strategije za razvoj pismenosti, razvoj 5 javnoveljavnih in 4 posebnih programov za zviševanje pismenosti, usposabljanju učiteljev , razvoj programov za mlade osipnike.
- Razvijamo **možnosti za neformalno izobraževanje**: razvoj mreže borz znanja, mreže središč za *samostojno učenje, mreže študijskih krožkov, razvoj programa za trajnostni razvoj in programa za priseljence* ter priprava strategije in akcijskega načrta za slednje.
- Izvajamo **evalvacijo** osnovne šole za odrasle in preučujemo uspešnost srednješolskega formalnega izobraževanja za odrasle.

2. Izobraževanje in kakovost:

- Razvijamo in izvajamo **usposabljanja in spopolnjevanja različnih ciljnih skupin izobraževalcev odraslih**. V obdobju od 1991 do konca leta 2011 se jih je udeležilo 18.800 izobraževalcev odraslih.
- Poleg programov **splošnega andragoškega usposabljanja** so za delovanje različnih omrežij ključna **usposabljanja za opravljanje specifičnih vlog** kot so: mentorji študijskih krožkov, svetovalci v svetovalnih središčih za odrasle, učitelji v programih pismenosti, mentorji v programu Projektno učenje za mlade, mentorji v središčih za samostojno učenje, idr.
- Razvijamo celovit **kompetenčni okvir usposabljanja in spopolnjevanja izobraževalcev odraslih**, ki bo v prihodnje izhodišče za oblikovanje novih programov.
- Na področju razvoja kakovosti se je do konca leta 2011 za **uporabo modela za samoevalvacijo** Ponudimo odraslim kakovostno izobraževanje – POKI, ki ga je razvil ACS, usposobilo 62 izobraževalnih organizacij, ki izvajajo javno izobraževanje odraslih. V usposabljanje smo vključili več kot 200 strokovnih delavcev.
- Razvili smo in podeljujemo **zeleni znak kakovosti**, spodbudo za izobraževalne organizacije, ki sistematično razvijajo notranji sistem kakovosti izobraževanja odraslih. V letu 2012 ima pravico do uporabe zelenega znaka kakovosti 37 izobraževalnih organizacij za odrasle.
- Vzpostavili smo **omrežje svetovalcev za kakovost** v izobraževanju odraslih. Sestavlja ga 21 svetovalcev za kakovost iz izobraževalnih organizacij za odrasle.
- **Povezujemo se v mednarodni prostor**: sodelujemo v omrežju evropskih držav, ki na podlagi predloga, ki smo ga oblikovali na ACS, vpeljujejo metodo kolegialne presoje v svetovanje za izobraževanje odraslih.

3. Svetovanje in vrednotenje:

V Sloveniji (in primerjalno tudi v drugih evropskih državah) že desetletje razvijamo svetovalno dejavnost kot eno ključnih infrastrukturnih dejavnosti pri uresničevanju ciljev izobraževanja odraslih. Posebno pozornost namenjamo tistim ciljnim skupinam, ki imajo slabši dostop do izobraževanja in se pogosteje srečujejo z različnimi ovirami. V okviru **razvoja svetovalne dejavnosti** v izobraževanju odraslih zagotavljamo:

- svetovanje posameznikom in ustanovam v zvezi z izobraževanjem odraslih na različne načine,
- razvojno delo, usposabljanje in svetovanje v podporo delovanja omrežja svetovalnih središč za izobraževanje odraslih (ISIO), v katerem deluje 14 regionalnih svetovalnih središč z enainšestdesetimi dislociranimi točkami,
- razvoj strokovnih gradiv in baz podatkov v podporo izvajanju svetovalne dejavnosti v izobraževanju odraslih.

Na področju **vrednotenja znanja in izkušenj odraslih**, pridobljenega po različnih poteh, pa delo obsega:

- razvoj sistemskih in strokovnih rešitev na tem področju, s poudarkom na specifičnosti izobraževanja in učenja odraslih,
- razvoj novih pristopov in orodij za ugotavljanje in vrednotenje znanja in izkušenj odraslih,

- usposabljanje strokovnih delavcev za delo na tem področju,
 - sodelovanje pri razvijanju in izvajanju nacionalnega sistema poklicnih kvalifikacij.
- Na obeh področjih tesno sodelujemo in podpiramo delo celotne izvajalske mreže izobraževalcev odraslih v Sloveniji.

4. Promocija in informiranje:

- Smo nacionalni pobudnik in koordinator vseslovenskega projekta, **Tedna vseživljenjskega učenja**, ki povezuje okrog 900 partnerjev/prirediteljev pri organizaciji okrog 6.000 dogodkov, katerih namen je širjenje zavesti o pomenu učenja vse življenje in za vse vloge, ki jih posameznik ima. Letos se je festivala udeležilo 150.000 oseb.
- Smo nosilci promocijske kampanje **Zgledi vlečejo**; ta temelji na 183 video-portretih uspešnih učečih se posameznikov, skupin in ustanov, ki jim od leta 1997 podeljujemo priznanja za promocijo učenja in znanja.
- Zbiramo, obdelujemo in objavljamo nekatere ključne podatke, kazalnike in vsebinske prispevke, ki jih druge institucije (SURŠ, ministristva) ne zajamejo, med njimi je še posebej pomemben **Pregled izvajalcev in izobraževalnih programov za odrasle**.
- Izvajamo druge promocijske in informacijske dejavnosti, s katerimi nagovarjamo politično, strokovno in najširšo javnost doma in v tujini (Letopis IO, e-Novičke, spletne strani, InfO-mozaik, organizacija dogodkov, stiki z mediji).

Posebne omembe vredna je dejavna vpetost Andragoškega centra

- v **delovne skupine na nacionalni ravni**, med njimi še posebej v Koordinacijo 'Izobraževanje in usposabljanje 2020', kjer zastopamo interes IO ter pripravljamo strokovna stališča tudi za pogajanja na ravni EU;
- vključenost v mednarodne delovne skupine in združenja z namenom **uresničevanja zavezujočih evropskih in mednarodnih dokumentov** (na primer: po sprejetju prenovljenega 'Evropskega programa za izobraževanje odraslih' ACS sodeluje v delovni skupini nacionalnih koordinatorjev, ki bodo skrbeli za implementacijo te strategije s poudarkom na širjenju zavesti o pomenu izobraževanja odraslih).

Tudi **drugi zavodi** (ZRSŠ, RIC, CPI) imajo vsaj kakšnega strokovnega delavca, ki se formalno ukvarja s področjem izobraževanja odraslih, a sta njegovo delo in učinek neopazna za nacionalno raven, kar je razumljivo, saj drugi zavodi primarno delujejo in izvajajo naloge na področju izobraževanja otrok in mladine.

Sodelujemo pa javni zavodi na nacionalni ravni na posameznih skupnih nalogah ali projektih v skupnih ekspertnih timih, če so te naloge usklajene s financerji in v letnih načrtih zavodov. Pri tako usklajenih nalogah ne prihaja do podvajanja aktivnosti ali do neracionalnega financiranja.

Samostojni ACS je glede rezultatov in učinkov, ki jih daje, najbolj racionalna opcija

Prepričani smo, da je Andragoški center Slovenije med javnimi zavodi, ustanovljenimi po 28. členu ZOFVI, **najbolj finančno »okleščen«** in financiran na spodnji meji vzdržnosti.

V letu 2007 je ustanovitelj potrdil novo sistemizacijo delovnih mest, ki je bistveno znižala umestitev delovnih mest, zlasti strokovnih, tudi do 30%. Sledila je pretvorba plač v novi plačni sistem v letu 2008. Primerjalna analiza strokovnih delovnih mest med zavodi (ACS, CPI in ZRSŠ) je pokazala bistveno nižje vrednotenje strokovnih delovnih mest:

ZAVOD	Št. zaposlenih	Strokovni direktor	Področni podsekretar	Višji svet. pod. I.	Višji svet. pod. II.	Višji svet. pod. III.	Svet. pod. I.	Svet. pod. II.	Svet. pod. III.
ZRSŠ	218	1	5	21	105	3	0	21	0
CPI	47	0	3	2	0	28,5	0	0	0
ACS	33	0	1	3	0	6	8	6	0

Menimo, da so stanje in razmerja še danes enaka oziroma podobna.

Prav tako se je v zadnjih štirih letih krčil kadrovski načrt za enega zaposlenega na leto. **Leta 2008** je bilo financiranih po kadrovskem načrtu s strani MŠŠ/MIZKŠ **22 zaposlenih, leta 2011 pa le še 19**. MDDSZ je v letu 2011 financiralo 6 ljudi. Direktorja sta sofinancirali obe ministrstvi. Izven kadrovskega načrta (ESS, drugi viri) pa je bilo zaposlenih še 12 sodelavcev.

Skupaj je trenutno zaposlenih na zavodu **36 sodelavcev**. Kljub vsakoletnemu kadrovskemu krčenju z velikimi napori ohranjamo obseg in kakovost programa.

V zadnjih desetih letih smo vzpostavili učinkovito organizacijsko strukturo, ki nam omogoča črpanje sredstev Evropskih strukturnih skladov. Sredstva, ki jih Slovenija na ta način pridobi, so še posebej pomembna v zaostrenih ekonomskih razmerah, še zlasti če vemo, da se velik del dejavnosti izobraževanja odraslih v zadnjih letih financira prav iz teh sredstev. V obdobju 2009–2011 smo z izpeljavo projektov ESS skupaj počrpali **929.311 EUR**, kar pomeni 94-odstotno črpanje načrtovanega. V obdobju 2011–2014 smo znova nosilci dveh velikih ESS projektov s skupnim proračunom 1.128.300 sredstev.

Na področju obvladovanja materialnih stroškov smo opravili analizo stroškov in njihovo krčenje v letu 2009. Tako smo na fiksnih stroških realno zmanjšali stroške službenih telefonov, stroške vzdrževanja informacijskih tehnologij ter stroške izobraževanja zaposlenih na letni ravni za **8.523,70 €**. Zmanjšali smo investicijsko vzdrževanje in nabavo novih osnovnih sredstev iz načrtovanih 19.690 € na **10.015 € oziroma za 50,86%**.

Dejanski učinek zmanjšanja stroškov na ostalih postavkah: pisarniški material, reprezentanca in stroški vzdrževanja poslovnih prostorov smo **ocenili na okoli 63.000 €**. Poročilo je bilo obravnavano na 5. redni seji Sveta zavoda ACS z dne, 21.1.2010.

Razpolagamo s 24 pisarnami, kjer sta večinoma po dva (ponekod trije) sodelavca/i v pisarni. Strokovna knjižnica obsega blizu 9.000 knjižnih naslov, v nabavo knjig smo od leta 1992 vložili 92.131 EUR.

Posebnega pomena za naše izobraževalno delo, ki ga je zelo veliko predvsem v okviru projektov ESS sta večja in manjša seminarska učilnica, ki sta bili v letu 2011 zasedeni 287 dni v letu. Če bi morali najemati učni prostor, bi najemnine in stroški bistveno podražili izvedbo izobraževanj – ocenjujemo, da bi to pomenilo najmanj 30.910 EUR na leto.

Tako ocenjujemo, da vse finančne vložke ustanovitelja ustrezno in učinkovito uporabimo za doseganje ciljev. Z rezultati dosegamo multiplikacijske učinke ne le v sistemu izobraževanja odraslih, ampak tudi na drugih področjih, kot so sociala, zdravstvo, zaposlovanje, notranje zadeve, kultura. **Trdimo, da smo z našim delom bistveno prispevali k uspešnosti izobraževanja v Sloveniji. Prepričani pa smo, da takih učinkov ne bi dosegali združeni v zavodu, katerega primarno poslanstvo in naloga bi bil razvoj formalnega sistema izobraževanja otrok in mladine.**

V Ljubljani, 2. aprila 2012

Mag. Andrej Sotošek, direktor ACS